

PRO MEMORIA

Profesor Barbara Wachowska (1929–2005)

2 lutego 2005 r. zmarła Barbara Wachowska, emerytowany profesor Uniwersytetu Łódzkiego, do końca swoich dni zmagając się z nieuleczalną chorobą.

Profesor dr hab. Barbara Wachowska urodziła się 15 listopada 1929 r. w Wolborzu, tam rozpoczynając edukację szkolną, którą przerwała II wojna światowa. Z chwilą uruchomienia w Wolborzu tajnego nauczania kontynuowała je na konspiracyjnych kompletach. Tym trybem ukończyła szkołę podstawową i pierwszą klasę gimnazjum. Po zakończeniu wojny rodzina Pani Profesor przeniosła się do Tomaszowa Maz., gdzie w 1949 r. ukończyła Ona I Liceum Ogólnokształcące. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości podjęła studia w Państwowej Wyższej Szkole Pedagogicznej w Łodzi. W 1952 r. uzyskała dyplom ukończenia studiów wyższych pierwszego stopnia, naukę kontynuowała na Uniwersytecie Łódzkim. Po dwóch semestrach została jednak skierowana na studia aspiranckie do Warszawy, tam również ukończyła studia magisterskie na Uniwersytecie Warszawskim, uzyskując w 1957 r. stopień magistra historii.

W tym samym roku rozpoczęła pracę w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego w Katedrze Historii Polski XIX i XX wieku, kierowanej początkowo przez profesor Natalię Gąsiorowską-Grabowską a następnie przez profesor Gryzeldę Missalową. Z tą uczelnią związana była profesor B. Wachowska do końca swojej pracy zawodowej, tu przeszła wszystkie szczeble kariery naukowej. W 1965 r. uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych, od 1968 r. była docentem, w 1974 r. zdobyła stopień doktora habilitowanego, w 1980 r. otrzymała tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, a w 1990 r. zwyczajnego.

W czasie swej blisko 50-letniej pracy w Uniwersytecie prof. dr hab. Barbara Wachowska pełniła wiele funkcji. Była więc wieloletnim kierownikiem Zakładu a następnie Katedry Najnowszej Historii Polski,

wicedyrektorem Instytutu Historii w latach 1975–1981. Była członkiem Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego, Senatu UŁ, wielu komisji uniwersyteckich – wydawniczej, do spraw nagród, dyscyplinarnej.

B. Wachowska należała do grona wybitnych nauczycieli akademickich. W ciągu swej pracy na Uniwersytecie prowadziła wszystkie rodzaje zajęć dydaktycznych, znakomicie sprawdzając się zarówno w ćwiczeniach i konwersatoriach, jak i później w wykładach i seminariach. Od 1968 r. kierowała seminarium magisterskim, które cieszyło się dużym powodzeniem wśród studentów. Spotkania te zawsze były miejscem ożywionych dyskusji naukowych, dających szansę młodym historykom wyrażania swoich spostrzeżeń i poglądów. Profesor B. Wachowska wypromowała 177 magistrów, z których wielu podjęło pracę naukową, inni trafili do oświaty, kultury, polityki, mediów czy biznesu. Pani Profesor była prawdziwym przyjacielem i opiekunem młodzieży akademickiej, której na sercu zawsze leżały jej problemy i która w miarę możliwości służyła studentom swoją radą i pomocą.

Poważne efekty miała też w kształceniu kadry naukowej. Wypromowała sześciu doktorów, z których czterech zostało samodzielnymi pracownikami nauki. Dwa następne przewody doktorskie przerwała śmierć Pani Profesor. Była także recenzentem wielu prac doktorskich i habilitacyjnych, przygotowała kilka wniosków profesorskich.

Profesor B. Wachowska zostawiła po sobie bogaty i różnorodny dorobek naukowy, liczący blisko 200 pozycji. Składają się na niego publikacje książkowe – 5, kilkanaście obszernych fragmentów w pracach zbiorowych, blisko 100 artykułów i rozpraw, wiele recenzji i sprawozdań naukowych. Jej zainteresowania badawcze koncentrowały się wokół kilku wyraźnie zarysowanych problemów. Na pierwsze miejsce wysunęły się kwestie związane z dziejami masowych ruchów społecznych. Uwieńczeniem tych badań była publikacja pt. *Strajki okupacyjne w łódzkim okręgu przemysłowym w latach wielkiego kryzysu gospodarczego 1929–1933*. Problematyka strajkowa jeszcze przez wiele lat pozostawała w kręgu zainteresowań B. Wachowskiej, z tego zakresu opublikowała liczne artykuły na łamach „Rocznika Łódzkiego”, „Acta Universitatis Lodziensis” czy „Z pola walki”.

Innym nurtem badawczym podejmowanym przez prof. B. Wachowską był ruch zawodowy oraz zorganizowany ruch polityczny proletariatu, skoncentrowany wokół Komunistycznej Partii Polski. Uwieńczeniem tych penetracji badawczych były książki *Z dziejów jednolitego*

frontu w łódzkim okręgu przemysłowym oraz Łódzka organizacja KPP w latach 1918–1926. Z dużym zaangażowaniem włączyła się też prof. do badań biograficznych, przygotowując dla *Polskiego słownika biograficznego* i *Słownika biograficznego działaczy polskiego ruchu robotniczego* kilkadziesiąt biogramów działaczy robotniczych z Łodzi i okręgu.

Ważnym wątkiem w działalności naukowej prof. B. Wachowskiej były badania dotyczące dziejów miast Polski centralnej. Uczestniczyła w opracowaniu monografii Pabianic, Tomaszowa Mazowieckiego, Kutna, Sieradza, Piotrkowa Trybunalskiego, Zgierza, Brzezin, Łasku i Łęczycy. Pani profesor była nie tylko autorką, ale również inicjatorem, koordynatorem i redaktorem kilku monografii. W połowie lat siedemdziesiątych XX w. skupiła się na badaniu tradycji historycznej i jej roli w życiu narodu. W ten nurt wpisały się prace dotyczące rewolucji 1905 r., Wielkiego Proletariatu, tzw. buntu łódzkiego z 1892 r., Tadeusza Kościuszki, Konstytucji 3 maja, święta 11 listopada.

Spuścizna naukowa prof. B. Wachowskiej jest bogata nie tylko merytorycznie, ale zwraca uwagę dużą różnorodność form pisarskich. Znalazły się w niej monografie i studia, rozprawy i artykuły, komunikaty i recenzje, prace naukowe i popularne. Dorobek naukowy prof. dr hab. Barbary Wachowskiej spotykał się z żywym i nader pozytywnym odbiorem innych badaczy, był i jest nadal przez nich wykorzystywany. Penetrowanie różnorodnych płaszczyzn związanych z funkcjonowaniem ruchów społecznych i politycznych spowodowało, że Pani Profesor należała do wyróżniających się badaczy tej problematyki w Polsce. W trakcie długoletniej pracy naukowej stworzyła rozległy i wszechstronny warsztat naukowy.

Obok pracy zawodowej w Instytucie Historii UŁ prof. B. Wachowska była także aktywna na innych forach. Już w 1958 r. wstąpiła w szeregi Polskiego Towarzystwa Historycznego. Pełniła w nim wiele odpowiedzialnych funkcji: członka Zarządu Oddziału Łódzkiego, a następnie jego wieloletniego wiceprezesa. Przez 17 lat była redaktorem naczelnym „Rocznika Łódzkiego”, przygotowując do druku 20 kolejnych tomów tego periodyku. Należała do niestrudzonych popularyzatorów historii, publikując liczne eseje na łamach lokalnej prasy, występując w radiu i telewizji. W uznaniu Jej zasług dla Towarzystwa, Walne Zgromadzenie Delegatów PTH w 2000 r. przyznało Pani Profesor godność „Honorowego Członka Polskiego Towarzystwa Historycznego”. Od 1975 r. należała prof. dr hab. Barbara Wachowska do Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. Temperament polityczny profesor B. Wachowskiej sprawił, że nie pozostała obojętna

na dokonujące się w latach Jej młodości przeobrażenia społeczno-polityczne. Świadomy wybór opcji politycznej zmanifestował się wstąpieniem w szeregi PZPR. Zawsze uważała się za człowieka lewicy i takim pozostała do końca, była też, jak o sobie mówiła, państwowcem, bo troska o państwo zawsze Jej towarzyszyła, starała się też służyć mu jak najlepiej umiała, tzn. rzetelną pracą.

Za swoją działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną prof. Barbara Wachowska była wielokrotnie nagradzana i wyróżniana. Otrzymała pięć razy nagrodę Ministra Edukacji Narodowej oraz kilkanaście razy nagrodę Rektora UŁ. Została także odznaczona wysokimi odznaczeniami państwowymi, a to Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim i Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, resorcowymi: Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Złotą Odznaką UŁ czy Medalem „Uniwersytet Łódzki w służbie społeczeństwa i nauki”.

Śmierć prof. Barbary Wachowskiej stanowi bolesną i dotkliwą stratę dla polskiego i łódzkiego środowiska naukowego, zwłaszcza dla historyków zajmujących się najnowszymi dziejami Polski.

MARIA NARTONOWICZ-KOT
Uniwersytet Łódzki